

УДК 027.7.021(477.85):001.891

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У XXI ст.

Настасія ЗАГОРОДНА

*Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича,
вул. Лесі Українки, 23, м. Чернівці, 58000, Україна, тел. (0372) 58-48-04,
ел. пошта: a.zagorodna@chnu.edu.ua*

Розглянуто наукову роботу Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича переважно протягом останнього десятиліття. Основну увагу звернено на видання бібліографічних покажчиків, участь працівників бібліотеки в наукових конференціях та інформаційне розкриття колекцій рідкісних і цінних видань.

Ключові слова: Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, наукова робота, бібліографічний покажчик, колекція рідкісних видань.

Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича – одна з найстаріших та найбільших бібліотек України. У її фондах зберігається понад 2,6 млн томів, серед яких визначне місце належить виданням, унікальним не тільки для нашої країни, але й для всього світу. Науковою роботою займалися у всі періоди історії бібліотеки, про що свідчать видання, які зберігаються у відділі рідкісних та цінних книг¹. Сьогодні нею так чи інакше займаються всі головні спеціалісти, кваліфіковані штатні співробітники з великим досвідом роботи в бібліотеці та знанням її фондів.

Основні напрями наукової роботи:

- вдосконалення бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування з метою підвищення рівня задоволення читачьких потреб;
- вивчення окремих книжкових колекцій видатних діячів науки і культури з метою розкриття та популяризації фондів;
- історія Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

Бібліотека ЧНУ як бібліотека вищої школи, орієнтуючись у своїй роботі на запити читачів – викладачів та студентів університету, комплектує свої фонди згідно з науковою тематикою кафедр, навчальною програмою факультетів та замовлень факультетів і намагається своєчасно забезпечувати читачів відповідною бібліографічною інформацією.

Одним з основних джерел задоволення інформаційних потреб науковців та студентів є періодичні видання, які надають найоперативнішу інформацію. Тому 2006 р. було проведено дослідження “Використання періодичних видань в НБ ЧНУ”, метою якого стало вивчення стану використання часописів різної тематики. У ньому взяли участь відділ періодичних видань та відділ зберігання вітчизняних видань. Під час дослідження

¹ Наукова бібліотека Чернівецького національного університету (До 150-річчя заснування): Бібліогр. покажч. / Н. М. Загородна, Т. А. Кисельова, Г. І. Чебан; вступ. ст. А. Я. Волощука. – Чернівці, 2002. – С. 6–9.

визначалися: місце періодичних видань у фондах бібліотеки; використання періодичних видань; кількісний та якісний склад фонду періодичних видань бібліотеки.

Пріоритетним напрямком діяльності бібліотеки є збереження та інформаційне розкриття колекцій рідкісних та цінних видань. Інформаційно-бібліографічна діяльність відділу рідкісних та цінних книг та наукової обробки літератури – це складна специфічна робота, яка потребує різнобічної професійної підготовки персоналу. Бібліографування книжкових пам'яток потребує глибоких знань – книгознавчих, бібліотечних, іноземних мов. Тільки за умови наукового підходу можливо здійснити виявлення та облік книжкових пам'яток. У березні 2006 р. створено базу даних “Рідкісна книга”, яка на 1 січня 2008 р. нараховувала 9152 записи.

“Фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань” та фонд “Буковинензія” Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича визнано науковим об'єктом, що становить національне надбання (розпорядження Кабінету Міністрів України № 472-р від 19 серпня 2002 р.). Розроблено низку заходів зі збереження національного надбання на період 2003–2006 рр.²

Проводиться формування повнотекстової електронної копії документів з фонду рідкісних та цінних книг. Зроблено оцифровку видань фонду, виготовлено повнотекстові копії окремих книг, наприклад: Laske O. Bukovina [193?], Allionii C. Flora... T. 3. – 1785; Gross H. Die Entscheidung. – 1880; Gross H. Handbuch. – 1899; книги директора університетської бібліотеки у 1875–1903 рр. К. Райфенкугеля про університетську та крайову бібліотеки та ін. Оцифровано найстарішу україномовну газету краю “Буковина” за 1885–1905 рр. Упорядковано всі копії газети “Буковина”, які було зроблено минулими роками, доступ до них користувачі можуть отримати в мережі Інтернет на сторінці бібліотеки <http://library.chnu.edu.ua/>.

Великого значення у загальнодержавному масштабі надається питанням збереження бібліотечних фондів. У цьому контексті приділяється увага вивченню фізичного стану документних ресурсів бібліотеки. З вересня 2003 р. відновлено роботу палітурної майстерні. Проводиться ремонт книг, переплітаються підшивки періодичних видань.

Ведеться науково-пошукова робота з відбору рідкісних та цінних видань у фондах відділів зберігання вітчизняних та зарубіжних видань. За останні роки збільшилася кількість запитів на законодавчу літературу Російської імперії 1649–1916 рр. видання. З метою збереження та наукового підходу до використання цих видань ухвалено рішення передати цю частину фонду до відділу рідкісних та цінних книг.

У 2002 р. започатковано проект “Відкрита бібліотека”, який підтримувався Міністерством закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини, Інститутом закордонних зв'язків та Фондом Роберта Боша. “Проект ставить собі за мету провадити регулярну презентацію фондів відділу рідкісних та цінних книг, що визнані національним надбанням України, заодно й привернути увагу широкого загалу громадськості до німецькомовної культури”³.

Заслуговує на увагу видання, яке вийшло до 125-річчя нашого університету – “Чернівецький університет (1875–2000)” (Чернівці, 2000)⁴. Його підготували співробітники інформаційно-бібліографічного відділу та відділу наукової обробки літератури.

² Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. *Імена славних сучасників* / Авт.-упоряд. Н. Струк, О. Матвійчук. – Київ: Світ Успіху, 2005. – С. 190.

³ Проект “Відкрита бібліотека” – в дії // *Чернівці*. – 2004. – 30 квітня (№ 18). – С. 4.

⁴ *Чернівецький університет (1875–2000): Бібліогр. покажч.* / укл. Г. К. Погодіна, Н. Є. Белявська, Г. І. Чебан, Н. М. Загородна; вступ. ст. В. М. Ботушанського. – Чернівці: Рута, 2000. – 170 с.

Матеріал, який було зібрано впродовж багатьох років, цінний не тільки для дослідників історії університету, а й для краєзнавців.

Триває робота бібліотеки з вивчення історії нашого краю в його персоналіях. Одним із пріоритетних напрямків діяльності бібліотеки є збереження та інформаційне розкриття колекцій відділу рідкісних та цінних книг. Завершено роботу над черговим випуском біобібліографічного покажчика “Василь Сімович”. Крім того, укладачі мали на меті розкрити колекцію, яку бібліотеці за заповітом відомого філолога і громадського діяча України подарували його нащадки. Під час роботи було опрацьовано каталоги, картотеки, книжкові та періодичні фонди Наукової бібліотеки ЧНУ, ретроспективні і поточні бібліографічні покажчики, довідкові видання. За каталогом відділу рідкісної книги описали книгозбірню В. Сімовича, склали картотеку, впорядкували за галузями знань.

В процесі роботи над покажчиком неодноразово консультувалися з провідними філологами ЧНУ Л. О. Ткач, О. М. Івасюк, Б. І. Мельничуком. Ідея включити в покажчик окремим розділом фонд В. Сімовича належить професорові Б. І. Мельничуку.

Весь матеріал у покажчику систематизовано у трьох частинах: “Праці Василя Сімовича”; “Література про життя і діяльність Василя Сімовича”; “Бібліотека Василя Сімовича”. Друковані праці першого розділу репрезентують науковий доробок вченого, його дослідницьку, видавничу, редакторську, педагогічну і громадську діяльність. Третя частина подає відомості про бібліотеку В. Сімовича. Василь Сімович, вихованець Чернівецького університету, працював останні роки у Львівському університеті, але свою бібліотеку заповів Чернівецькому університету. В 1964–1965 рр. спадкоємці В. Сімовича, виконуючи його заповіт, перевезли її зі Львова до Чернівців і передали до бібліотеки Чернівецького університету. Вона нараховувала 2608 примірників головно літературного і філологічного змісту. Частину фонду передали до книгосховища, іншу частину – до спецфонду. Сьогодні колекція В. Сімовича зберігається у відділі рідкісних та цінних книг. Зроблено ксерокопії книг, які знаходяться у критичному стані, їм також присвоєно інвентарний номер. Тому, згідно з обліковими документами, у колекції нараховується 2661 примірник. Значну її частину складають книги з автографами – дарчими підписами В. Сімовича, І. Огієнка, В. Дем’янука, О. Курило, Є. Тимченко та інших.

Проведено велику роботу по введенню в електронний каталог колекції першого ректора університету Костянтина Томашука. На основі бази даних “Рідкісна книга” готується до друку бібліографічний покажчик.

До 140-річчя від дня народження Івана Синюка укладено бібліографічний покажчик “Іван Синюк – буковинський письменник і педагог”. Головне завдання укладачів покажчика – розкриття прижиттєвих видань письменника і педагога, які зберігаються у фондах відділу рідкісних та цінних книг.

Розбудова незалежної України благодібно вплинула на повернення забутих імен видатних діячів українського народу. До 150-річчя з дня народження Софії Русової укладено бібліографічний покажчик літератури “Берегиня української національної школи”, який містить відомості про життєвий шлях, педагогічну та творчу діяльність відомого педагога, літературознавця, історика, громадського та політичного діяча. Прижиттєві статті С. Русової відібрано за публікаціями у журналах “Вестник воспитания”, “Нова Україна”, “Літературно-науковий вістник”, “Русская школа”, “Русская мысль”, “Світло”, “Украинская жизнь” та ін., які знаходяться у відділі зберігання зарубіжних видань та відділі рідкісних та цінних книг.

У 2006 р. започатковано роботу з укладання довідкового видання “Хроніка. Події, заходи, факти, коментарі”. Мета видання – висвітлити всі події, які відбулися протягом року в НБ ЧНУ.

З 2005 р. відновлено роботу науково-методичного відділу. На допомогу працівникам бібліотеки розроблено методичні рекомендації “Схема плану та звіту роботи структурних підрозділів Наукової бібліотеки ЧНУ”. Згідно плану роботи “Школи молодого бібліотекаря” проводяться заняття у всіх підрозділах бібліотеки. Налагоджено співпрацю з бібліотеками інших систем та відомств: бібліотеками вищих навчальних закладів області III–IV рівнів акредитації, Чернівецькою обласною універсальною науковою бібліотекою (ЧОУНБ) імені Михайла Івасюка, Чернівецькою обласною медичною бібліотекою.

Кооперація діяльності бібліотеки з ЧОУНБ ім. М. Івасюка дає плідні результати. Перш за все, це організація і проведення спільних конференцій: “Мережа, партнерство, кооперація та співпраця. Створення регіонального інформаційного ресурсу “Буковина” (2003); “Концепція розвитку краєзнавчих інформаційних ресурсів: надбання, інтеграція, потенціал” (2006).

У 2003–2004 рр. інформаційно-бібліографічний відділ разом із ЧОУНБ ім. М. Івасюка брав участь у підготовці бібліографічного покажчика знаменних та пам’ятних дат “Пам’ятаймо”. Його мета – надати бібліотечним працівникам, учителям, краєзнавцям та іншим категоріям читачів матеріал про важливі події в історії області, ювілеї уродженців краю та визначних діячів.

Згідно з угодою про спільний проект “Краєзнавча картотека” між НБ ЧНУ та ЧОУНБ ім. М. Івасюка проводиться обмін аналітичними описами періодичних видань краєзнавчого характеру, матеріалів конференцій та наукових вісників ЧНУ.

У рамках міжрегіонального проекту “Центральний український корпоративний каталог” продовжується обмін аналітичних описів періодичних видань між 12-ма бібліотеками України. Кожна бібліотека-учасниця описує вісім журналів.

У 2005 р. на запит Російської державної бібліотеки проведено дослідницько-пошукову роботу і здійснено бібліографічний опис пам’ятних книг, статистичних оглядів губерній та областей Російської імперії для складання зведеного покажчика пам’ятних книг та статистичних оглядів губерній Російської імперії. Також на запит Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України 2004 р. здійснено дослідження з метою виявлення українських періодичних видань для історико-біографічного видання “Українські періодичні видання в Україні та світі, 1812–1939 рр.” та “Русалки Дністрової” з колишньої Крайової бібліотеки Буковини.

Із входженням України до Болонського процесу, виші повинні забезпечити відповідність системи вищої освіти в Україні міжнародним вимогам. “Місія бібліотеки вищого навчального закладу – забезпечення доступності документів, інформації, знань для ефективного розвитку освітньої і наукової діяльності вищого навчального закладу на основі максимально повного задоволення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу і студентів”⁵. У 2004 р. створено БД “Болонський процес”. Підготовано бібліографічний список літератури “Модернізація вищої освіти України в контексті Болонського процесу”, де представлено понад 400 записів.

Із фондowymi проблемами тісно пов’язані питання каталогів і картотек. Актуальність цього питання обумовлена тим, що у великій науковій бібліотеці, в якій фонди у

⁵ Апшай Н. Функції бібліотеки вищого навчального закладу // *Вісник Книжкової палати*. – 2004. – № 7. – С. 40.

книгосховищі розташовані за форматно-інвентарною системою, ефективність їх використання безпосередньо залежить від постійного вдосконалення пошукового апарату. Для користувачів розроблено стенд “Каталоги НБ ЧНУ”. Мета цього стенду – надати інформацію про каталоги та як правильно працювати з ними. Сьогодні НБ ЧНУ може надати своєму читачеві величезний довідковий апарат – каталоги, картотеки, бібліографічні покажчики.

Поряд із традиційними картковими каталогами та картотеками ведеться електронний каталог, у якому на 1 січня 2008 р. нараховувалося 145303 записи. У найближчих планах – за допомогою електронного каталогу здійснювати алфавітний та тематичний пошук інформації. У 2006 р. створено базу даних журнальних видань відділу рідкісних та цінних книг.

Значна увага приділяється вивченню історії окремих відділів та бібліотечної справи регіону, книгознавчих питань. У рамках дослідження також створена база даних “Бібліотеки Буковини”. Особливо активізувалися ці роботи до ювілею. Так, до 155-річчя бібліотеки всі відділи НБ ЧНУ підготували наукові статті з історії окремих відділів бібліотеки та окремих періодів її діяльності. Результатом цієї роботи стане ювілейний збірник.

У свою чергу, бібліотека є учасником наукових конференцій, які проводяться на базі університету. Це Всеукраїнська науково-практична конференція “Педагогічні ідеї С. Смалья-Стоцького у контексті розвитку національної освіти і виховання” (Чернівці, 1999 р.), Міжнародна наукова конференція “Актуальні проблеми синтаксису” (Чернівці, 2005 р.), Міжнародна наукова конференція “Йозеф Главка (1831–1908), відомий архітектор та меценат” (Чернівці, 2006 р.), Міжнародна науково-практична конференція “Іван Франко і Буковина” (Чернівці, 2006 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція “Особистість Омеляна Поповича кінця XIX ст. – до сучасності” (Чернівці, 2006 р.), VI Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція (Чернівці, 12–13 жовтня 2007 р.), науково-практична конференція “Гетьман Петро Сагайдачний і Хотинська війна 1621 року через призму століть: окремі аспекти військово-патріотичного виховання молоді” (Чернівці, 19 жовтня 2007 р.) та багато інших. Приділяємо велику увагу популяризації літератури, присвяченій тій чи іншій тематиці, через оформлення книжкових виставок та проведення бібліографічних оглядів.

Працівники бібліотеки брали участь у Третій Всеукраїнській науково-теоретичній конференції “Українська періодика: історія і сучасність” (Львів, 1995); II Міжнародній науково-практичній конференції “Informatio–2005” “Інформаційні ресурси: створення, використання, доступ” (м. Алушта, АР Крим, 3–7 жовтня 2005 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції “Informatio–2006” “Інформаційні ресурси: створення, використання, доступ” (м. Алушта, АР Крим, 2–6 жовтня 2006 р.); Науково-практичній конференції “Електронні ресурси для науки і освіти” (м. Севастополь, 19–20 квітня 2007 р.); Міжнародній конференції “Крим-2007” “Бібліотеки і асоціації в світі, що змінюється: нові технології і нові форми співробітництва” (м. Судак, АР Крим, червень 2007 р.) та інших.

Протягом 2005–2007 рр. проведено перевірку підсобних фондів: абонементів №№ 2, 3, 4, 5, читального залу навчальної літератури, читального залу наукової літератури, читального залу періодичних видань, інформаційно-бібліографічного відділу, інших підрозділів бібліотеки, факультетських, кафедральних бібліотек та інших підрозділів університету.

Міжнародні зв'язки, контакти з бібліотечними установами інших країн є однією з важливих ланок роботи. НБ ЧНУ підтримує контакти з Російською державною биб-

ліотекою, Російською національною бібліотекою, Всеросійською державною бібліотекою іноземної літератури ім. М. І. Рудоміно, бібліотекою Білоруського університету, бібліотекою університету м. Кишинева (Молдова) та іншими.

Наукова бібліотека завжди прагне досягти кращого рівня задля задоволення потреб користувачів в інформації. Сьогодні вона – справжній інформаційний та просвітницький центр навчального закладу, активний учасник освітнього процесу одного з провідних університетів Буковини, вона утверджує гуманістичні традиції і прагне зробити все, щоб бути не просто сховищем друкованої продукції, а базою духовного та наукового зростання.

SCIENTIFIC AND RESEARCH WORK OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY IN THE 21ST CENTURY

Nastasiya ZAHORODNA

*Scientific Library of the Yuriy Fed'kovych Chernivtsi National University,
23, Lesia Ukrayinka Str., Chernivtsi, 58000, Ukraine, tel. (0372) 58-48-04,
e-mail: a.zagorodna@chnu.edu.ua*

The work of the Scientific Library of the Chernivtsi National University during the last decade is analyzed. Special attention is devoted to the bibliography guides publishing, library's personnel participation in scholarly conferences, and informational exposure of the rare and valuable publications collection.

Key words: Scientific Library of the Yuriy Fed'kovych Chernivtsi National University, scientific work, bibliography guide, rare publications collection.

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ЧЕРНОВИЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА В XXI В.

Настасія ЗАГОРОДНА

*Научная библиотека Черновицкого национального университета им. Ю. Федьковича,
ул. Леси Украинки, 23, г. Черновцы, 58000, Украина, тел. (0372) 58-48-04,
эл. почта: a.zagorodna@chnu.edu.ua*

Рассмотрена научная работа Научной библиотеки Черновицкого национального университета им. Юрия Федьковича преимущественно на протяжении последнего десятилетия. Основное внимание обращается на издание библиографических указателей, участие работников библиотеки в научных конференциях и информационное раскрытие коллекций редких и ценных изданий.

Ключевые слова: Научная библиотека Черновицкого национального университета им. Ю. Федьковича, научная работа, библиографический указатель, коллекция редких изданий.

Стаття надійшла до редколегії 25.03.2008

Прийнята до друку 16.04.2009